

ГОДИНА XI.

ПОЗОРИШТЕ.

БРОЈ 58.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Издава за време бављења позоришне дружине у Н. Саду свагда о дану сваке представе, иначе сваког месеца по један пут на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. —

СУФЛЕР.

Трапезарија беше пуна официра, који очекиваху ручак. Неко сео, па добује марш виљушком по тањиру, неко се ватрено прешире, али око ракије беше највећа живахност и весеље, а смех се грехотом разлегаше без престанка.

Баш покрај стола стојаше човек, једини у грађанском оделу у свој трапезарији. Он не беше ни грбав ни кривокук, али му на лицу беше печат некаког сумора и нерета. Он говораше брзо, оштро, некако са пуно израза, а на шале господе официра нити је обраћао пажње нити је одговарао, но развијао је и гранао своју мисао, застајкујући по неки пут само да испије чашницу ракије.

— Јест, господо, само су једни закони вечни, а то су закони лепоте, закони вештине. . .

— Пимо! — прекиде један шаљивчина.

— Хајде, испимо! — прихвати друштво и прене у смех.

— . . . И најсићушнији створ има једну исту цел. . .

— Вештина испити, има за цел напити се. Ево први пут чујем у животу, да и други имају за цел. . .

— Хи! хи! хи! хи!

— Славуја не хране песмама, но дед' изволите који залагај овако у друштву, — рече грађанину онај шаљивчина.

— Шта сте ви, — у оставци сапер?

— Не, ја сам суфлер.

— Суфлер?

— Јес', Суфлер!

— Сапер — Суфлер! — Од овога

поређења свак прсну у смех, као да се ништа смешнијега не могаше измислити.

— Од 17 године служим уметности.

— Суфлирајући служиш уметности? Шаљивчина си велика, братац!

— Јес', уметности! Партенија Дормидонтовића зна у Русији сваки глумац. То је опште признати таленат у шаптачкој струци. Где сам ја, тамо је и друштво даровито. Колико сам глумаца ја извео на пут, колико су њих постали људи само мојом помоћу, па се прославили и отишли на престоничку позорницу? Нема им ни броја!

— Па за што те нису узели к себи?

— Нисам хтео сам, јер тамо бих ја морао слушати, а овако сви морају мене.

— Суфлера слушају свагда.

— Хи! хи! хи! — пренуше у смех сви.

— . . . Ја сам за њих скупоцен. Кад суфлер разуме шта чита и уме то да и-скаже, да изрази: ти видиш како глумац само своју улогу прочита и ништа више. Већ као што је мене бог увредио спољашним обликом. . .

— Заиста!

— . . . али опет је неизмерна благодет небескога творца. Он је удануо у мене једну искрицу свога божанственог огња. Био сам и на сити и на решету, био сам у свачијој кожи, али сам сваки пут очувао људски лик; ја сам вазда знао разумети бога и његову силу.

— Колико има година како шапућеш?

— Године 1878. светковао сам тридестпетогодишњицу мога седења у шапта-

чком ђумезу, или, ако је по вољи, да речем у шаптаоници, или стражари.

— Ти си заиста врло редак егземплар. Проседео си 35 година у стражари, а ниси био стражар.

— Хи! хи! хи! Жестоко! Мајсторска шала! У стражари, а није стражар.

Овај смех љуто дирну старца, те скочи са столице па рече:

— Лако вам се смејати старцу. Али кажите ми чему, чему се смејете?

— Партеније Дормидонтовићу! Слушај! Умири се! Нико није хтео да те вређа, пимо!

— . . . Смејати се што човек отвори своје срце пред вама, смејати се ономе, што је њему драго — то је светотатство!

— Сећа се старих монолога. И заиста их добро чита.

Досетка не имаде успеха. Партеније Дормидонтовић изиђе из трепезарије носећи и бришући сузе своје.

— Ех, шаљивчино, угурсузе! Заборавио си како смо 1878 године после кориснице на рукама унели шаптача у кавану.

— Не сећам се!

— Па то је тај. То је био Партеније Дормидонтовић.

— Да га вратимо! Вратиге га! Зовните га! — викнуше у глас.

Три официра полетеше за старцем, стигоше га и силом доведоше у трапезарију, па га потсетеше на корисницу. А старац се расплака, па није знао шта је говорио, но се само љубио са сваким.

— А шта сада радиш Партеније Дормидонтовићу?

— Управитељ позоришта има три месеца да ми није платио, са свим сам осиромашио, па, ето, идем и тражим добре људе, те се прехрањујем. Не смејте се, али тежак је живот служити уметности! Бити члан позоришта, много пута значи гладовати!

С.

Л И С Т И Ћ И.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(*Српска народна позоришна дружина*) бавила се у Карловцима од 11. априла до 14. маја о. г. За то време дато је 17 представа, једна у корист позоришне дружине и приређен је концерт уз суделовање Душана Јанковића, управитеља збора српске певачке дружине у Руми. Представе су испадале на задовољство публике. Прихода је било 1.006. фор. 88. н. Расход је износио 1.871 фор. 88 н. И тако је било мањка 265. фор. а. вр. Из Карловаца отишла је дружина у В. Бечкерек, где ће се бавити до половине јуна о. г.

НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ У БЕОГРАДУ.

(*Убојица*. Драма у пет чинова и осам слика, с предигром, написао Едуард Плувје. Превод с францускога. Први пут игран у суботу 10 маја.)

Кад сам из позоришта изашао после ове представе, сетим сам се, како сам негда као ђак првих гимназијских разреда, не читао, већ чисто гутао оне романе из криминалне библиотеке Теме-ове. Ах, са каквим сам апетитом, страхом и језом читао оне страхоте, разбојништва, уби-

ства и тровања на сваку могућу руку, па полицијске истраге, трагање зликоваца и т. д. Често пута зими ухвати ме зора у читању. Пећ тихо пуцка, свећа чкиљи, а на пољу хуји ветар, међава засипље у прозоре, тако, да ми од страха играју слова пред очима, а за бога не бих смео тада погледати у мрачнији кут собе, нити под постељу

Таква вам је синоћња представа. Једно разбојништво — убиство у почетку, за тим криминална истрага проткана са ваздан ужасним сценама: отрова, освете, неспоразумљења, суза итд.

Једна романтика веома „жалостивна“ и страховита — управо једна епизода из енглеских романа.

Наше позориште, по што је једино, има одиста тежак задатак, да заступи и износи на даске све врсте драмских производа, да задовољи све гледаоце и интелигенцију по ложама у партеру и галерији и онај крајњи пролетаријат на III галерији. И критика, имајући то у виду, треба да блаже узима и оцењује сваку оваку појаву на позоришним даскама, која се даје ради шире публике.

Што се тиче „Убојице — то је комад са

не бог зна каквим зашлетом, са мало неприродности. Но су карактери, типови у комаду лепо обрађени. Писац је удешавао да силом околности долазе у борбу и они, који то не желе, да та борба, оличена у очајним боловима и једне и друге стране, изазива у нама боно саучешће, да правда победи, да се патници награде. Љубав према изгубљеној матери, освета њезине смрти — душевна борба између љубави и освете, између правде и части породичне, у крв огрезао разбојник Фенике са својом грозном, целатеком појудом — све је то у комаду лепо изведено, све вас то потреса. Али ипак писац овде није био непрестано немилостив. Он нам је, што се ретко налази у драмама оваке врсте — дао мало и ведријих, веселих тренутака, а то се одишта добро и присетио, јер једностраност гуши, и мало веселости не шкоди главној ствари, а за гледаоце то је врло подесно, као кад путник-пешак по летњој припечи застане да се под густим хладом лиснатог дрвета одмори. Таква је сцена између Леже-а и Колете, а такође и сцена у крчми код „Првеног Сунца“ са сватовима. Сви су чиновни израђени са ефектом.

Имало би се доста замерити што је комад веома дугачак, а овакви комади што драже фантазију и кад су дугачки — нису за летњу сезону — јер давањем оваких комада, који привлаче публику у већем броју (и то је њихова добра страна) у овим данима кад царствују екваторске врућине, могу врло лако да учине, да публика пронађе више задовољства у хладовинастим кафанским баштама каквог српског „орфеума“, слушајући приступачне шанзонеткиње, и гледајући лепе контуре балеткиња, а не јевтинију цену. За ову сезону купања у сопственом зноју, пристају ведрији, лаки, конверзациони комади.

Глумци су играли врло добро. *Цвешкић* (убојца Фенике се одликовао. Такођер и *Лугумерски* (Рок, полицај) нарочито преобучен као баба што продаје колаче. *Гавриловић* (Керал судија) био је врло добар, јер је своју улогу разумео и судију ваљано одиграо. *Цвешкићка* (Колета) играла је похвално. *Нигринова* (Бланша) пријатно нас је изненадила својим успехом у игри и правилним изговарањем српског језика. Нека и даље пође путем студије, марљивости и труда, па ће ускоро бити моћна потпора нашем позоришту, које је, осим гђе Гргурове, веома слабачко за сад у женском особљу.

Позориште је било пуно публике. Б. Д.

(*Лукреција Борџија*. Драма у три раздела и пет чинова, од В. Ига, превео с немачког М. А. Симић.) — „Новости“ доносе о представи те драме између осталог ово:

„Гђа Гргурова изнела нам је на позорницу праву Лукрецију, а у првом чину изазвала је аплауз, какав се скоро не памти у нашем позоришту; но завеса није могла да се дигне због неких сметња у машинерији. Овакве појаве треба избегавати, да их публика не би рђаво тумачила. Господин А. Лукић, бивши члан народног новосадског позоришта, приказивао је улогу „Дона Алфонза од Есте“ као гост, што до почетка саме представе нисмо знали. Држимо, да не би ништа сметало, да је било бар на листи пред позориштем назначено ово гостовање. То је у интересу и самога позоришта. Г. Лукић је извео своју улогу на опште задовољство, на чему му је публика и захвалила бурним тапшањем. Он је лепа појава, а има еретно лице за маску; осим тога располаже ретким, дубоким и звучним органом, којим је свикао доста добро владати. Желели бисмо, да га још који пут видимо на нашој позорници.

До кога је кривица, не знамо, али декорација улице у првом чину нема никаква смисла. Где је још то било, да се гости на каквој забави за време одмора или иначе шетају по улицама, а један од њих (Ценаро), шта више, и заспи на улици?! Место тога требало је, да буде какав леп врт.“

(*Концерт Р. Геџија*.) „Београдски дневник“ доноси ову белешку: „18-ог п. м. г. Р. Геџи, професор музике из Будим-Пеште, приредио је у нашем народном позоришту концерт у корист инвалидскога фонда. Прва пијеса, увод у концерт, била је „Љубованка“, речи од Змаја, а за певање и оркестар сложио наш млади даровити композитор Ј. Иванишевић. Комад је састављен из српских мотива, и гђица Гавриловићева, као вешта певачица, извела га је на опште задовољство. За тим наступи концертовање г. Геџије. Своје концертне комаде поделио је г. Геџи у две групе. Прва група је састављена била из три комада: а) „Збиљске варијације“, од Мендсона, б) „Три студије“, од Шопена, и в) „Концертни валс“, од Московског. Сва та три тешка комада г. Геџија је ваљано одевирао. Техника, којом концертиста располаже, изврсна је и потпуно вештачка. Хитрина обеју руку и њихова гипност само му чакнаше вештачку свирку. Друга је група састављена била из пијеса: а) „Липовљева дивља чета“, која по своме саставу одишта одговара називу. Пијеса је од чувеног некадашњег гласовирскога вештака Вебера. Г. Геџи одевирао је ваљано и лепо. б) „Љубавна песма“, од Листа, пуна сентименталног расположења компониетове душе. в) „Фантазија из Риголета“, од Листа. Оба ова комада Листова, тога највећег до данас уметника на гласовиру, не-

гов ученик, г. Геци, извео је тако, да се може доиста показати уметничком свету као достојан ученик свога великог учитеља. Четврта пијеса „Фантазија од српских песама,“ јесте композиција самога концертисте, г. Геција. О њој можемо рећи, да ју је г. Геци ваљано компоновао, а још укусније и вештије одсвирао. Нека је г. Гецију дубока хвала на његовом раду у корист српских инвалида! — Последња пијеса беше дует из оперете: „Муж пред вратима“, од Офенбаха. Гђица Гавриловићева и Фрасинелова отпевале су тај дует изврсно.

Између првог и другог свирања г. Геције представљан је „Кремонски свирач.“ У комаду долази неки грбова, и ако је преводилац на њега једнако мислио, то ће онда бити појмљиво, за што су остали све сами грбави стихови. — Концерат је био врло добро похођен. Може се рећи, да не беше ни једнога непродатога места. Већ око 9 часова пре подне биле су тога дана све ложе распродате. Разуме се, да према такој походи мора и чист приход бити велики.“

ПОЗОРИШТЕ.

* (Нова мађарска драма) 16. маја о.г. представљала се у пештанском народном позоришту нова драма Људевита Доција „Сечијева Мара“. Грађа за ту историјску драму већ много пута је употребљена у мађарској књижевности. Не ће ни нама бити непозната, јер имамо појеме Арања и Петефија, које се истим предметом баве, у преводу Змаја Јовановића и Благоја Бранчића. Ни сам песник није нам непознат, јер његову прву шаљиву игру: „Пољубац“ превео је на српски Мита Поповић. Међу тим касније његово позоришно дело „Последња љубав“, као и ово, тешко да ће наћи преводиоца у нашем народу. Особито се о овом најновијем изразила мађарска критика неповољно. Људевит Доци је сваки својим делом све мање хвале стицао. Првом својом драмом узнео се био високо, али касније позоришне му игре вукле су га постепено доле.

Већ друга његова драма „Последња љубав“ није наишла на оно одушевљење и хвалу, као „Пољубац“. Ту се већ одао песник Доци, да није прави драмски песник, него да се више одаје лирским и епским елементима, који, истина, могу често служити на украс драми, али не могу никако сачињавати саму драму.

За ову најновију му пак драму веле мађарски критичари, да нема ни мало радње у себи. Тек, тек се види нешто радње у првом чину, док се касније сасвим не изгуби у приповедању. Но ово је стара махна песникова, која се огледа у свим драмским делима му; дакле и у овој драми задржао је песник своје рђаве особине, али није нам чак изнео ни оне врлине,

што су пређашња му дела тако примамљивима чинила и красила их.

За „Сечијеву Мару вели сам Доци у писму свом пријатељу, да ју је писао са *резигнацијом*. На ово примећује један критичар, да се види на делу му, да је *резигновао*. Резигновао је на оно, што му је у досадашњим делима добро било, али у место тога није умео да дода ничега *новога*, што би му драму украсило.

Са свим је појмљива песникова резигнација, као и то, што му је дело онако испало. Он је слушао прекор, да му драме немају радње и да су претоварене лирским и епским елементом, а ту је био баш најјачи, и то му је и сачињавало прави, а скоро и сав украс у драмама.

Па шта је радио? *Резигновао је*, изостављао је колико је год могао те елементе, али самим тим изостављањем ипак се не даје створити ваљана, права драма.

Карактерисање особа му је прилично испало за руком, а једина врлина, коју је и у овом делу задржао, јесте леп, песнички језик.

Глумљење је врло добро испало и много је допринело, да се комад публици допао. Особито су се одликовали М. Јасајијева, која је играла насловну улогу, и И. Нађ са својим Фрањом Вешелењијем. И песник и глумци били су изазивани.

* (Сара Бернхардова у Бразилији.) Око половине месеца маја укрцала се Сара Бернхардова у Ливерполу у лађу, да отпутује у Рио-де-Жанейро, где ће месец и по дана гостовати. С њоме путује само још син јој Мориз, једна рођакиња, тајник и подузетник, који је на се примио овај покушај, да Сара Бернхардова у Бразилији покаже шта уме. Прелаз из Европе у Америку трајаће 13 дана, а путоваће се преко Бордоа и Лизбоне. 29. маја стиже Сара Бернхардова у Бразилију. Капетан пароброда ставио је уметници на расположење диван стан, који се састоји из четири богато украшене кабине. У Бордоу укрцаће се у лађу и француско позоришно друштво, у ком има 75 чланова. Подузетник је за све њих платио прво место на лађи, шта више набавио им је и засебнога францускога кувара, за случај, да им енглеска кујна не би пријала.

СИТНИЦЕ.

(Надлагивање.) „Нико на свету не пуши толико као ја! Никад не кушим дрва! Целу зиму ложим фуруну кокицама од цигара!“ — „Ти много пушиш, али да знаш шта чуда вина ја попијем. По сву зиму ложим фуруну оним запущачима из флаша, које сам попио!“

Издаје управа српског народног позоришта.